

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

**Установа адукацыі «Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М.
Машэрава»**

Гістарычны факультэт

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

**Комунальний вищий навчальний заклад
«Харківська академія неперервної освіти»**

Київський університет імені Бориса Грінченка

**Актуальні проблеми методики навчання
історії, правознавства та суспільствознавчих
дисциплін**

Випуск 9

Харків - 2017

Видавництво КЗ «КОІШПО імені Василя Сухомлинського». – 2014. – С.28-55.

6. Гродзіцька Т.М. Формування історичної компетентності шляхом використання елементів проблемного навчання та структурно-логічних схем на уроках // Шляхи формування предметних компетентностей на уроках історії та правознавства (з досвіду роботи вчителів історії та правознавства Кіровоградщини) – Кіровоград: Видавництво КЗ «КОІШПО імені Василя Сухомлинського». – 2014. – С.56-95

7. В.О. Мирошніченко. Історичні компетентності сучасних десятикласників: моніторинговий аспект. [Електронний ресурс] // Режим доступу:

<http://vuzlib.com/content/view/372/84/>

8. Історія епохи очима людини: Україна та Європа у 1900–1939 роках / Ю. С. Комаров [та ін.]; Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба». – К. : Генеза, 2004. – С. 54–56.

У статті розглядається проблема формування історичної компетентності учнів на практичних заняттях з історії України. Автор представляє аналіз особистого практичного досвіду роботи.

The problem of forming students' historical competence at lesson on history of Ukraine is considered in the article. The author presents the analysis of her personal practical experience.

УДК 378:[373.091.12:94]

Бережна С.В., доктор філософських наук, професор, декан історичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ПРО ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інновації в навчанні – це нові методики викладання, нові способи організації змісту освіти, методи оцінювання освітнього результату.

Нормативно-правовим забезпеченням є Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту»,

«Про інноваційну діяльність»; накази МОН України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» та «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання

інноваційних проектів за пріоритетними напрямами діяльності технологічних парків» та інші.

Наукове обґрунтування застосування інноваційних технологій в освіті дано в працях Л. С. Виготського. Свій подальший розвиток тема одержала в роботах М. Л. Занкова, Софій Н., Ю. Бистрова та ін.

Головну роль у розвитку нового типу зіграли зміни в системі освіти останніх років.

По-перше, збільшився обсяг нової інформації.

По-друге, змінилися умови організації навчання: освітні програми, плани, підручники; оснащення аудиторій технічними засобами. У зв'язку з новими вимогами соціально-економічного характеру змінилася і структура організації навчально-виховного процесу.

По-третє, змінилися вимоги до професійної компетенції вчителя, зокрема, історика, і підходи до навчання. Зміна змісту освіти, застосування нових педагогічних технологій та інших інновацій вимагають від педагога широти ерудиції, гнучкості мислення, активності й прагнення до творчості, здатність до аналізу і самоаналізу, готовність до нововведень. Сучасний вчитель повинен вміти орієнтуватися в потоці нових навчальних засобів, оцінювати їх за новими, відповідними засобами, критеріями, відбирати з пропонованих продуктів необхідне і, що

найголовніше, оволодіти новою методикою.

У залежності від сфери застосування інновації в освіті на історичному факультеті можна розділити на такі групи:

- Інновації у змісті освіти впроваджуються шляхом оновлення змісту навчальних програм, підручників, посібників тощо;

- Інновації в технології навчання та виховання здійснюються за допомогою впровадження нових методик викладання та взаємодії у виховному процесі.

Відповідно, на історичному факультеті підготовка до інноваційної діяльності відбувається за трьома окремими складовими.

Практична сторона цих складових формується під впливом щорічного аналізу на засіданнях кафедр та Вченій раді факультету тих проблем, з якими факультет і викладачі зіштовхуються в процесі її реалізації, а саме з певними соціальними, організаційними, методологічними та психологічними бар'єрами. Це – стереотипи мислення, відсутність координації дій у розробці і впровадженні інновацій, недостатня поінформованість у галузі педагогічної інноватики, певна пасивність педагогів, яка заважає здійснювати інноваційну діяльність.

Отже, перша складова підготовки до інноваційної діяльності: готовність самого викладача до інноваційної

діяльності. Вона формується при наявності необхідних умов:

1) Стимулювання варіативності педагогічної діяльності, що відбувається шляхом взаємовідвідування, відкритихзанять із подальшим обговоренням тощо.

2) Створення інформаційного інноваційного фону, альтернативних підходів до організації навчального процесу. Важливе місце посідає робота Центру методики викладання історії та суспільствознавчих дисциплін факультету, проведення внутрішньо кафедральних та між кафедральних методичних семінарів.

3) Майстер-класи з педагогічних технологій і техніки організації самостійної роботи. Зокрема, за останній рік проведено тренінг для студентів третього та четвертого курсу факультету на тему «Методика викладання контраверсійних питань у викладанні історії», тематичні круглі столи, вебінарщодо впровадження інноваційних технологій у освітній процес із фахівцями Вітебського державного університету імені П. Машерова під час роботи міжнародної конференції «Актуальні питання викладання історії та суспільствознавчих дисциплін», семінари для вчителів-істориків міста Харкова та області.

4) Відкритість педагогічним новаціям та підвищення правової обізнаності з освітніх та професійних питань відбувається під час роботи з нормативною

документацією, відстеження змін у нормативно-правовій сфері з подальшим обговоренням на Вченій Раді факультету, науково-методичній комісії факультету, роботі викладачів у відповідних комітетах і комісіях МОН України.

Другий напрямок – формування умов для забезпечення впровадження інновацій у навчальному процесі на факультеті:

1) Укомплектованість кадрами відповідної кваліфікації (на випускаючих кафедрах – історії України та всесвітньої історії 100% викладачів мають вчені ступені та звання) та систематичне (один раз на п'ять років) підвищення кваліфікації викладачів (ХНУ ім. Каразіна, Інститут історії Вроцлавського університету, на факультеті «Вільних мистецтв» Варшавського університету, на базі Українського католицького університету тощо).

2) Забезпечення студентів підручниками, навчальними посібниками, методичними рекомендаціями до занять із використанням інноваційних технологій: задачники з історії середніх віків, робочі зошити з історії України, електронні карти, електронна фільмотека, електронний каталог Центру методики викладання історії та суспільствознавчих дисциплін факультету тощо).

3) Технічне оснащення навчального процесу (наявність електронного навчально-методичного комплексу, наявність відповідного аудиторного фонду із

мультимедійним обладнанням, можливість доступу до Інтернет).

Третій напрямок – формування інноваційної культури самого студента:

У розрізі останнього основними складовими інноваційної діяльності є інновації в початковому процесі та інновації в науковій діяльності, зміст яких зводиться до наступного:

По-перше, впровадження нових методів та технологій навчання. Викладачі при проведенні занять з методики навчання історії, географії та правознавства ознайомлюють студентів з алгоритмом планування і проведення нестандартних уроків; з новими методиками, прийомами, засобами навчально-виховного процесу; допомагають зорієнтуватися в оновлених програмах, стандартах, нормативних документах, що регламентують роботу учителя історії. Студенти старших курсів опрацьовують набуті знання під час проходження педагогічних практик.

По-друге, це застосування інтерактивних технологій, яке відбувається під час проведення занять із застосуванням:

- Методу конкретних ситуацій. Перевага даної технології полягає в тому, що студентам надається можливість поринути у конкретну ситуацію, усвідомити себе учасником певних історичних подій, стати на чийсь позицію. Найбільш ефективно ця технологія застосовується на заняттях при вивченні тем середньовічної та нової історії України, країн Європи та Америки;

- методів «ефекту присутності» і «ефекту відчуження», а також прийом змусити говорити документи, щоб студент міг винести власну оцінку тому чи іншому історичному діячеві. На таких заняттях розглядаються і психологічні мотиви діяльності історичних особистостей, таким чином виховується прагнення зрозуміти мотиви вчинків людей минулого.

- Застосування Інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Поле діяльності із застосуванням даної інноваційної технології широкі, тому воно використовується з певними варіаціями на багатьох заняттях.

На факультеті постійно поповнюється відео-бібліотека уроків кращих вчителів м. Харкова з метою популяризації передового педагогічного досвіду.

Застосування інноваційних методик на заняттях на основі групової технології (це робота в мікрогрупах; в парах тощо).

Активно даний вид інновацій застосовується при проведенні семінарських занять – «історичні суди»; під час засідань дискусійного клубу «Толерант», організації наукових студій з актуальних питань української історіографії та археології.

Заняття на основі проектно-діяльності передбачають розвиток пізнавальних навичок студентів, вміння самостійно конструювати свої знання, аналізувати отриману інформацію, висувати гіпотези і знаходити рішення.

Для того, щоб проект вийшов, треба вірити у студента.

Основні вимоги до використання методу проектів:

1. Наявність значущої в дослідницькому творчому плані проблеми/задачі дослідницького пошуку для її вирішення.

2. Практична значущість передбачуваних результатів. Наприклад, доповідь про демографічний стан даного регіону, фактори, що впливають на цей стан, тенденції, що простежуються в розвитку даної проблеми.

3. Самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність молоді. Отже, на історичному факультеті через специфіку напряму підготовки та спеціальностей, виділяють такі основні види інноваційних занять як дослідницькі та проблемні.

Студенти на заняттях ведуть пошук рішення проблеми, обмінюються думками, експериментують, виробляючи ідеальний варіант пропозицій для вивчення або створюють певну проблемну ситуацію.

Завдання викладача полягає зовсім не в тому, щоб сформулювати безпомилкову думку, оскільки такої взагалі не існує, а в тому, щоб навчити учнів йти шляхом самостійних знахідок і відкриттів.

На даний час історична освіта в школі все більш націлена не на просте засвоєння фактів історії та їх причинно-наслідкових зв'язків, але на формування повноцінного історичного мислення. Отже, головним елементом уроку історії сьогодні є робота з історичними

джерелами, знайомство з різноманітними точками зору, що існують в науці з тих чи інших питань історичного розвитку, і як наслідок, вироблення власного погляду на ті чи інші суспільно-історичні проблеми.

Отже, інноваційні технології у викладанні історії дозволяють розвивати:

- вміння класифікувати та висловлювати судження;
- вміння і навички спостереження та роботи з наявною інформацією, її знаходження і ранжування; навички експериментування.

Таким чином, добираючи педагогічно доцільні методи навчання, викладачі факультету виходять з необхідності активізації внутрішніх сил та механізмів діяльності студентів з оволодіння теорією та практикою педагогічних інновацій, створення умов для забезпечення творчої атмосфери навчальної роботи. Це обумовлює пошуки змісту інноваційних технологій підготовки студентів до впровадження освітніх технологій, які є синтезом науково обґрунтованого та раціонально відібраного інформаційного матеріалу та активних форм навчання.

Джерела та література:

1. Закон України «Про освіту». Електронний ресурс. Режим доступу:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html

2. Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс. Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Закон України «Про інноваційну діяльність». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

4. Електронний ресурс. МОН України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00>

5. Електронний ресурс. МОН України «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за

пріоритетними напрямами діяльності технологічних парків». Режим

доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0575-03>

6. Виготський Л. Психологія розвитку человека. – М.: Эксмо. – 2005 – 321с.

7. Софій Н. Інноваційні методи навчання і виховання//Сучасна освіта. – 28 жовтня 2007.

8. Бистрова Н. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Bystrova.pdf>

УДК 373.5.016: [94+34] (045)

Борисенко О. А., вчитель історії, спеціаліст вищої категорії, старший вчитель Харківської загальноосвітньої школи № 38

Германовська Т. Ю., вчитель історії та правознавства, спеціаліст вищої категорії Харківської загальноосвітньої школи № 38

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ПРАВОЗНАВСТВА В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Закон України «Про освіту», який набув чинності 28.09.2017 р, чітко формулює головну мету освіти – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування

цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству [1]. Таким чином, формування